

ЕСТРАДНИЙ ВОКАЛ ЯК ВІДМІННА РИСА УРБАНІСТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Мета статті - розгляд естрадного вокалу як специфічного явища, що породжується урбаністичною культурою та міським способом життя. З цього, відповідно, випливають і ритмічні особливості естрадного виконавства. **Методологія** дослідження ґрунтується на міждисциплінарній основі підходу до естрадного вокалу як предмету, який існує не лише на сцені, не є ізольованим, а проникає у різні сфери життя. Крім того, естрадне виконавство стає фоном, який завдяки своїй доступності сприймається як явище заднього плану, а не лише як самостійний феномен. Значна роль тут належить і соціології музики. **Наукова новизна** полягає у тому, що у даній статті естрадний вокал розглядається не лише як ізольоване явище, місце розгортання якого – сцена. Професія та поле діяльності виконавця-естрадника є продуктом урбаністичної культури та відбиває її ритміку. Відповідно, естрадне виконавство виступає комплексним явищем, що не існує відірвано від іншим культурних патернів, але є фоном, який супроводжує протікання динамічності урбаністичних процесів. **Висновки.** Різні аспекти естрадного вокалу досліджуються науковцями у працях, присвячених окремим полям культури. Як культурне явище, естрадне виконавство недоречно розглядати з точки зору його сценічної ізольованості, позаяк воно проникло чи не в усі сфери життєдіяльності, повсякденності людини. Не в останню чергу це відбулося завдяки підтримці естради, яка стала ніби своєрідним city ambient, з боку медіа. Відтак, естрадне виконавство виражає специфіку урбаністичного способу життя. Звідси виходять такі сутнісні характеристики естрадного вокалу, як частота зміни ритму пісень та сили звучання голосу виконавця, відсутність стійких норм та правил, поєднання надбань різних шарів культури (як академічних, так і народних, які ґрунтуються на фольклорній основі), стандартизація та намагання виробити власний стиль та манеру виконання, різноманітність тематики, доступність для будь-якої слухачької аудиторії, динамічність, уніфікованість. Так само можна охарактеризувати й саму урбаністичну культуру. Естрадне виконавство постає не чим іншим як «риторикою кроків».

Ключові слова: естрадний вокал, соціологія музики, музичний ритм, урбаністична культура, масова культура.

Сіненко Оксана Александровна, кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры музыкального искусства ЧВУЗ «Киевский университет культуры»

Эстрадный вокал как отличительная черта урбанистической культуры

Цель работы. Данная статья имеет главной целью осуществление анализа эстрадного вокала как специфического явления, порождаемого урбанистической культурой и городским образом жизни, с чем связаны, соответственно, и ритмические особенности эстрадного исполнительства. **Методология** исследования основывается на междисциплинарной основе подхода к эстраднему вокалу как предмету, который существует не только на сцене, не является изолированным, а проникает в различные сферы жизни. Кроме того, эстрадное исполнительство становится фоном, который благодаря своей доступности воспринимается как явление заднего плана, а не только как самостоятельный феномен. Значительная роль здесь принадлежит и социологии музыки. **Научная новизна** работы заключается в том, что в данной статье эстрадный вокал рассматривается не только как изолированное явление, место разворачивания которого – сцена. Профессия и поле деятельности исполнителя-эстрадника является продуктом урбанистической культуры и отражает ее ритмику. Соответственно, эстрадное исполнительство выступает комплексным явлением, оно не существует в отрыве от остальных культурных паттернов, но является фоном, который сопровождает протекание динамичности урбанистических процессов. **Выводы.** Различные аспекты эстрадного вокала исследуются учеными в работах, посвященных отдельным полям культуры. Как культурное явление, эстрадное исполнительство неуместно рассматривать лишь с точки зрения его сценической изолированности, поскольку оно проникло чуть ли не во все сферы жизнедеятельности, повседневности человека. Не в последнюю очередь это произошло благодаря поддержке эстрады, которая стала своеобразным city ambient, со стороны медиа. Поэтому, эстрадное исполнительство выражает специфику урбанистического образа жизни. Отсюда выходят такие существенные характеристики эстрадного вокала, как частота смены ритма песен и силы звучания голоса исполнителя, отсутствие устойчивых норм и правил, сочетание достижений различных слоев культуры (как академических, так и народных, основанных на фольклорной базе), стандартизация и попытки выработать собственный стиль и манеру исполнения, разнообразие тематики, доступность для любой аудитории слушателей, динамичность, унифицированность. Так же можно охарактеризовать и самую урбанистическую культуру. Эстрадное исполнительство предстает не чем иным как «риторикой шагов».

Ключевые слова: эстрадный вокал, социология музыки, музыкальный ритм, урбанистическая культура, массовая культура.

Sinenko Oksana, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer Department of Musical Art PHEI "Kyiv University of Culture"

Pop vocal as a Distinctive feature of urban Culture

The purpose of the article. This article has the main purpose to analyze pop vocal as a specific phenomenon generated by urban culture and way of life of the big city, which implies, accordingly, the rhythmic features of pop performances. **The methodology** of research is based on an interdisciplinary approach to the pop vocal as an object that exists not only on the stage, it is not isolated, but penetrates into different spheres of life. In addition, pop performance is the background, which due to its accessibility is perceived as a backdrop, not just as an independent phenomenon. Significant role here also belongs to the sociology of music. **Scientific novelty** of the article is that in this article pop music is considered not only as an isolated phenomenon, the place of deployment of which is a scene. The performance and field of performance of the pop artist is a product of urban culture and reflects its rhythm. Accordingly, pop performance is a complex phenomenon that does not exist separated from other cultural patterns, but is a background that accompanies the dynamics of urban processes. **Conclusions.** Various aspects of pop vocal are studied by scientists in works devoted to different fields of culture. As a cultural phenomenon, pop performance is inappropriate to consider from the point of view of its stage isolation, because it penetrated almost all spheres of life, everyday life of man. Not least this was due to the support of the pop music, which has become like a kind of city ambient, on the part of the media. Thus, pop performance expresses the specifics of the urban way of life. Hence, such essential characteristics of pop vocal as the frequency of changes in the rhythm of songs and the sound of the performer's voice, the lack of stable norms and rules, the combination of

achievements of different layers of culture (both academic and folk based on folk-based basis), standardization and an attempt to develop their own style and manner of execution, variety of subjects, accessibility for any listening audience, dynamism, unity. It is also possible to characterize the very urban culture. Variety performance is nothing more than a "rhetoric of steps".

Key words: pop vocal, sociology of music, musical rhythm, urban culture, mass culture.

Актуальність теми дослідження. Естрадна пісня та естрадний вокал як її складова частина є явищами культури, які сформувалися в своїх основних естетико-художніх параметрах лише у ХХ ст. Однак мистецтво співу, різновидом якого є його естрадно-масовий варіант, сягає своїм корінням у більш давні часи. Розквіт оперного співу, наприклад, відбувся в Ренесансі та бароковій культурі. Це пов'язано з тим, що голос людини є таким природним інструментом, який здавна допомагав висловлювати емоції та думки, перетворював у музично-інтонаційні фрази мовні конструкції. Можна сказати, що музика є більш універсальним способом передавання інформації (у певному сенсі), ніж навіть сама мова. Вокальна культура ще з часів Ренесансу була представлена трьома пластами музичної творчості, а саме: фольклором (це «перший» пласт), академічною професійною музикою (це, відповідно, «другий» пласт), музикою побуту й розваг («третій» пласт). Естрадний вокал, відтак, здавна був надбанням саме «третього» пласта музичної творчості, причому витоків його можна знайти у фольклорі, звідки естрадне виконавство запозичило такі характеристики, як доступність та колективний характер сприйняття (який у фольклорі є колективним відтворенням). Сьогодні естрадний вокал змістив своє положення та став частиною масової культури, яка має інший, порівняно з фольклором, вектор руху. Але це явище культури, безперечно, продовжує бути виразником способу життя, у даному випадку, відображаючи урбаністичний характер культури ХХ–ХХІ ст. ст.

Аналіз досліджень і публікацій. Естрадний вокал розглядається у літературі – як науковій, так і популярній – з різних точок зору. Дана стаття зосереджується на аналізі естрадного виконавства як предмета, який існує на перетині музикознавства, історії культури, соціології музики та інших дотичних сфер. Цей підхід демонструється роботами А. Бенетта, Б. Лонгаста та Д. Богдановіч. Відтак, Я. Курганова досліджує естрадний вокал та його побутування у сучасній масовій культурі. Питання повсякденності, частиною якої естрада вже починає виступати, з'являючись на телеекранах у вигляді розважальних вечірніх передач або ж супроводжуючи святкування Нового року, є центральним у праці М. де Серто. Сутнісні характеристики та специфіку естрадного вокалу досліджують Г. Стулова та О. Якушева. Питання музичного ритму вивчаються, зокрема, В. Вахромєєвим у його класичних працях, присвячених теорії музики.

Мета дослідження - аналіз естрадного вокалу як специфічного явища, породжуваного урбаністичною культурою та міським способом життя, з чого випливають, відповідно, й ритмічні особливості естрадного виконавства.

Виклад основного матеріалу. ХХ ст. традиційно асоціюється з індустріалізацією та становленням міського способу життя. Урбаністична культура, відповідно, породжує нові явища культури, і не в останню чергу, друге, що спадає на думку при згадці про ХХ ст., – це масова культура та естрада. Виконавські традиції естрадного мистецтва мають свою специфіку. Вокальне виконання супроводжується цілим комплексом виконавських засобів: спів у поєднанні з танцювальними рухами, акторська майстерність, сценічна дія, вільне спілкування з залом, пантоміма, «спец. ефекти» на сцені (світло, дим, вогонь, фонтани тощо), колективна хореографія, екстравагантність костюма й гриму та ін. До особливостей виконавських традицій естрадного співу відноситься використання мікрофона. Як наслідок цього, починаючи з 30-х років ХХ ст. все більше входить в моду манера співу в дусі *крунінга* – тихого, інтимного співу, розрахованого на можливості спеціальної апаратури звукопідсилення.

У даний час така манера використовується переважно у джазі. Разом з тим виконавці джазової музики нерідко звертаються й до іншого прийому – *shout-spieu*, або «крикового співу» (англійською мовою «shout» означає «крик»), запозиченого з афроамериканського фольклору, і, відповідно, близького до екстатичної манери співу. Пошуки виконавцями нових звукових відтінків призводять і до появи ряду інших виконавських манер, близьких до «крикового співу» і передбачають щось схоже на розщеплення звуку, як, наприклад, *скрімінг* чи *гроул*. Хоча ці манери сформувалися в надрах альтернативних напрямків рок-музики, сьогодні вони широко використовуються не тільки в естрадній музиці, а й у сучасному джазі. «Однак як ті, так і інші ознаки звучання голосу співака нерідко поєднуються в стилі одного й того ж виконавця, в залежності від конкретного художнього завдання, репертуару, типу слухачької аудиторії або соціального замовлення. Істотною перевагою естрадного співака є володіння особливою ритмічною технікою, пов'язаною з синкопованою основою музичного матеріалу» [4, 123–124].

Відповідно з такою ритмічною структурою мелодії метричні одиниці діляться не на рівні чи тріольні частки, а на щось середнє між цими двома полюсами. При цьому величина співвідношень метричних одиниць не задається, а залежить від теми композиції та характеру імпровізації. До основних виконавських особливостей вокального естрадного жанру слід віднести особливу манеру подачі музичного матеріалу: імпровізація; сольний спів у поєднанні з супроводом музикантів-інструменталістів чи танцювальної групи; питально-відповідна структура пісень; вільне спілкування з публікою; екстенсивне повторення коротких мотивів; відкритість виконавства; видовищність сценічної дії; ексцентричність поведінки виконавців на сцені; короткочасність дії; драматична завершеність;

локальність змісту номера; оригінальність і неповторність; сконцентрованість і синтез виражальних засобів (спів, танцювальні рухи з малими амплітудами, театралізація виконання, використання мікрофона й електронної акустичної апаратури, світлові ефекти тощо). Важливе значення в естрадному вокалі має ритм. Ритм у музиці визначається В. Вахромєєвим, як «відповідне чергування тривалостей звуків» [1, 36]. Як наслідок такого чергування, створюються різні темпоральні співвідношення. В естрадній музиці ця характеристика радикалізована, що відповідає динамічності урбаністичного стилю життя.

Для успішної самореалізації естрадного співака необхідно володіння не тільки виконавським вокальним мистецтвом, а й сценічною майстерністю. Багато дослідників відзначають оригінальність естрадного жанру як феномена сучасної масової культури, який не зводиться до інших видів мистецтва. Естрада володіє особливою аурую, що відповідає потребам людини, що дає їй ціннісні орієнтації, моделі поведінки як зразки для наслідування. Естрадне мистецтво здатне виконувати компенсаторну функцію, повертаючи людині втрачену у реальному житті гармонію. Естрада, як ніяке інше мистецтво, вселяє оптимізм, допомагає зняти напругу, стрес, характерні для міського способу життя, є одним із способів психологічної розрядки.

Соціальна спрямованість виконавської діяльності естрадного співака ставить перед вокалістами наступні завдання:

- необхідність опанування специфікою естрадного жанру;
- формування власного неповторний імідж, в якому виконавець матиме можливість проявити свої індивідуальні особистісні якості;
- розвиток акторських здібностей, які допоможуть співаку у повній мірі реалізувати свої творчі задуми;
- формування готовності до постійного самовдосконалення в області професійного естрадно-вокального виконавства.

«Головна відмінність вокально-виконавської творчості в естрадно-джазовій сфері від академічного, зокрема, оперного вокалу, по лягає у тому, що, якщо в академічній традиції співак або співачка повинні кожен раз перевтілюватися в новий сценічний образ, то в естрадно-джазовому співі вони показують “самі себе”» [2]. Ось чому кожен співак естради повинен мати свій оригінальний репертуар та імідж. Це добре усвідомлює масовий слухач, який орієнтується в своїх смаках і пристрастях щодо конкретного співака або співачки, х неповторного стилю.

Динаміка репертуарно-виконавського «оновлення» – характерна риса, властива масовій культурі взагалі, що відбивається і в виконавських стилях естрадних співаків. Цьому сприяють «індикатори попиту», тобто щотижневі хіт-паради, що проводяться через ЗМІ на основі інтерактивного опитування слухачької аудиторії. Швидка зміна слухачьких симпатій відображає динаміку сучасного життя, тих ситуацій, в яких та чи інша пісня у виконанні того чи іншого співака або співачки стає співзвучною слухачькій установці, що виникає часто спонтанно. Для цього використовуються і спеціально впроваджуються до вокально-естрадної практики нові стилістичні манери, раніше не властиві тому чи іншому співакові або співачці.

Дослідник естрадної музики Е. Беннет вивчає різноманітні масиви популярних музичних стилів стосовно їх аудиторії, починаючи ще з рок-н-ролу 1950-х років та аж до сучасної танцювальної музики [6]. Він звертається до огляду соціально-економічної ситуації та обставини, що призвели до розвитку післявоєнного молодіжного ринку, а також технологічних інновацій, які змінили музичну індустрію в таких країнах, як Великобританія та США. Хоча естрадна музика не всіма дослідниками сприймається однозначно, всі вони згодні, що вона є виразником урбаністичного стилю життя з його пришвидшеним темпом, фрагментарністю, незавершеністю, динамікою, зміною сили голосу, уніфікацією та стандартизацією, прищепленою глобалізацію, між тим розбавленою намаганням створити індивідуальний стиль. Часом ці спроби перетворюються на творення псевдо-індивідуального образу. Специфіку естрадної пісні гарно виражає вислів: у кожній пісні є не більше 4 секунд на те, щоб сподобатися.

Наприклад, стандартизація у естрадному музичному виконавстві може вплинути на ті теми, на які написана лірика, на типову гармоніку фрази, що використовуються в естрадній музиці, а також структуру композиції та тривалість пісні. У 2014 р., зокрема, вийшла друком праця «Популярна музика та суспільство», автори якої – Б. Лонгхерст (автор двох попередніх видань) та Д. Богдановіч – представляють комплексний та критичний огляд теорій популярної музики та їх актуальність щодо сучасних змін у світі через розповсюдження масового виробництва, специфіки культури як тексту та споживання. Текстова структура та споживання, швидше за все, стануть дедалі більш неефективними у майбутньому, а на їх місце прийде більша культурна складність і фрагментація [7]. Власне, автори вважають, що надалі естрадна музика буде ще більше висловлювати контекст суспільного життя, способу існування людини у великому місті, коли музика супроводжує людину, граючи лише для неї у навушниках Ця музика має мати такі ж ритмічні характеристики, як і кроки людини, щоб повсякденність врешті перетворилася на «риторику» цих кроків [3].

Наукова новизна. Дана стаття розглядає естрадний вокал не лише як ізольоване явище, місце розгортання якого – сцена. Професія та поле діяльності виконавця-естрадника є продуктом урбаністичної культури та відбиває її ритміку. Відповідно, естрадне виконавство виступає комплексним явищем, що не існує відірвано від інших культурних патернів, але є фоном, який супроводжує протікання динамічності урбаністичних процесів.

Висновки. Естрадний вокал є предметом досліджень багатьох науковців, які вивчають його з різних точок зору. Можна констатувати, що це культурне явище вже вийшло з ситуації сценічної ізольованості, та проникло чи не в усі сфери життєдіяльності, повсякденності людини. Естрада підтримується засобами медіа, але крім цього, вона являє собою своєрідний city ambient, який є виразним специфікою урбаністичного способу життя. Звідси виходять такі сутнісні характеристики естрадного вокалу, як частота зміни ритму пісень та сили звучання голосу виконавця, відсутність стійких норм та правил, поєднання надбань різних шарів культури (як академічних, так і народних, які ґрунтуються на фольклорній основі), стандартизація та намагання виробити власний стиль та манеру виконання, різноманітність тематики, доступність для будь-якої слухацької аудиторії, динамічність, уніфікованість. Цими ж епітетами можна описати й саму урбаністичну культуру, а тому цілком обґрунтованим є підхід до естрадного вокалу з точки зору міждисциплінарної методології та соціології музики. Естрадне виконавство постає не чим іншим як «риторикою кроків».

Література

1. Вахромеев В. Элементарная теория музыки. М.: Музыка, 1971. 228 с.
2. Курганова Я. Эстрадный вокал в контексте современной масс-культуры. – URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&.
3. Серто М. де. Изобретение повседневности. 1. Искусство делать / Пер. с франц. Д. Калугина, Н. Мовниной. СПб.: Изд-во Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2013. 330 с.
4. Стулова Г. П. Сущностные характеристики эстрадного вокального искусства и задачи учебного процесса. Музыкальное исполнительство и образование. 2013. №2. С. 123–127.
5. Якушева О. Р. К вопросу о специфике эстрадного пения. Вестник Костромского государственного университета. 2008. №2. С. 72–74.
6. Bennett A. Towards a cultural sociology of popular music. Sociology. 2008. №44 (4). P. 419–432.
7. Longhurst B., Bogdanović D. Popular music and society: third edition. Cambridge: Polity Press, 2014. 312 p.

References

1. Bennett, A. (2008). Towards a cultural sociology of popular music. Sociology, 44(4), 419–432 [in Russian].
2. Kurganova Ya. Variety vocal in the context of modern mass culture. Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&[In Russian].
3. Longhurst B., Bogdanović D. (2014). Popular music and society: third edition. Cambridge, Polity Press [In Russian].
4. Serto M. de. (2013). The invention of everyday life. 1. The art of doing. Saint-Petersburg: Izd-vo Evropeyskogo universiteta v Sankt-Peterburge [In Russian].
5. Stulova G. P. (2013). Essential characteristics of variety vocal art and the tasks of the educational process. Muzykalnoye ispolnitelstvo i obrazovaniye, 2, 123–127 [In Russian].
6. Vakhromeyev V. (1971). Elementary theory of music. Moscow, Muzyka [In Russian].
7. Yakusheva O. R. (2008). To the question of the specificity of variety singing. Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta, 2, 72–74 [In Russian].

Стаття надійшла до редакції 17.01.2019 р.